

Johannesburg, deu anys després de Rio

Vist en la perspectiva dels 10 anys transcorreguts, es pot constatar que la Cimera de la Terra a Rio de Janeiro (juny 1992), va empènyer les polítiques ambientals dels governs i de les empreses a nivell de tot el món i va crear les bases per fer realitat un sistema de govern internacional per a polítiques de la biosfera., en base a l'Agenda 21 i els Convenis Marc sobre Canvi Climàtic i sobre Biodiversitat.

Rio també va augmentar la legitimitat de les iniciatives locals per a la sostenibilitat, que l'any 1994 convergien en la Conferència Europea de Ciutats i Poblacions Sostenibles, on es va acordar la Carta d'Alborg, i es va fer néixer la Campanya Europea de Ciutats i Poblacions cap a la Sostenibilitat, que avui ja és una campanya mundial.

A despit de tot això, s'ha notat que els governants de força països de Nord es van fent enrera dels compromisos assolits a Rio y que els dels països del Sud continuen sense estar massa interessats en les qüestions de medi ambient. Així els governs donen prioritat a les agendes de l'Organització Mundial del Comerç – OMC pel davant dels compromisos de Rio, fent néixer un mercat global sense fronteres. El resultat el tenim davant nostre: un planeta cada vegada més deteriorat ecològicament, en el que van augmentant les desigualtats socials i econòmiques.

A despit dels progressos assolits a Rio, la Cimera de la Terra mai va poder-se treure del damunt la filosofia que associa desenvolupament amb creixement econòmic. Ara, quan ja tothom parla de sostenibilitat, es cabdal preguntar-se: quin tipus de desenvolupament desitgem? I, a qui ha de beneficiar el desenvolupament?.

El 4 de setembre del 2002 es va cloure a Johannesburg la Cimera Mundial sobre Desenvolupament Sostenible (coneguda per les seves sigles en anglès: WSSD). Allí, es va poder constatar, una vegada més, que els governants dels estats nació no van estar a l'altura on haurien d'haver estat per assumir el repte de guiar el món per la senda de la sostenibilitat ecològica, econòmica, social i cultural.

A la WSSD es va adoptar una feble declaració política i un programa d'acció. Moltes de les fites que els esborranys del programa d'acció tenien, varen anar desapareixent al llarg dels dies que van durar les negociacions al Centre de Convencions Sandton. A la Cimera de Johannesburg també es concretaren molts acords de partenariat voluntaris entre governs, empreses i ONG.

Igual que a Rio, la WSSD va estar constituïda per un grapat molt gran d'esdeveniments que es produïen simultàniament: la Conferència organitzada per les Nacions Unides, l'exposició i les activitats a l'anomenat poblat Ubuntu, les activitats organitzades per la UICN – The World Conservation Union al IUCN Environment Centre, el Fòrum de Ciutats organitzat per l'ICLEI – International Council for Local Environmental Initiatives, el Fòrum Global dels Pobles amb centenars d'esdeveniments en paral·lel, etc. A diferència de Rio, a Johannesburg era molt més evident la presència del sector empresarial.

Al llarg de tot el procés que va menar a la Cimera de Johannesburg hi va haver però la tendència a fixar-se només en l'obsolet model de desenvolupament industrial per cercar solucions a les situacions de misèria existents avui al món, com si la crisi de la natura no existís.

Ara, quan ja no es possible separar l'equitat de l'ecologia, continuar emprant les categories Nord-Sud (que no són més que construccions diplomàtiques), és un pur engany, ja que una veritable ruptura global travessa totes les societats del planeta, dividint-les entre rics globalitzats i pobres localitzats. Quan l'ús excessiu d'espai ambiental del planeta pren els recursos a la majoria marginalitzada del món, reduir la petja ecològica de les classes consumidores del Nord i del Sud, és la condició indispensable per restituir la justícia planetària. Erradicar la pobresa només passa per un enfortiment dels drets del pobres, ja que la pobresa no és pas de cap manera una falta de diners, és simplement una manca de poder.

El dret a la justa subsistència passa per la promoció de la protecció de l'entorn si el que es vol és superar la pobresa. Com que l'aigua neta, els sòls fèrtils, les pesqueries i els boscos asseguren la subsistència i la salut dels pobres; com que la seguretat alimentària està vinculada a la seguretat de la pagesia i aquesta depèn de la biodiversitat; com que les dones són les principals guardianes dels coneixements locals, de les estratègies per a la supervivència, la biodiversitat i la memòria cultural; com que l'agricultura ecològica evita la degradació dels sòls fèrtils i l'erosió dels mitjans de subsistència; com que les energies renovables mantenen els mitjans de subsistència (sense elles els boscos desapareixen i es provoca el canvi climàtic); s'ha de reconèixer a les comunitats locals el dret a controlar els seus recursos naturals i fer que n'esdevinguin guardianes. Solament així l'equitat serà part integral de la protecció de l'entorn.

Avançar cap a l'era de l'energia solar és una oportunitat per convertir el "subdesenvolupament" en una esperança, ja que l'economia solar fa possible la inclusió de la gent i permet l'estalvi i la conservació dels recursos no renovables del planeta. Continuar per la via dels combustibles fòssils mena directament a l'exclusió de grans sectors de la població, a més de posar en perill els bens comuns (entre ells l'atmosfera) del planeta.

Avui que és cosa comuna parlar de la pobresa, però que és tabú parlar de la riquesa; avui que es factible fer processos productius d'emissions nul·les i menys intensius en matèries primeres (i per tant, desintensificar els fluxos de materials des dels països del Sud cap als del Nord); seria possible que els sectors benestants del món visquessin sense ocupar l'excessiu espai ambiental que ocupen?, seria possible anar més enllà del Protocol de Kyoto, adoptant un enfocament de convergència tot reconeixent els drets igualitaris als bens comuns de l'atmosfera?, seria possible incloure els boscos i l'aigua en un sistema de governament mundial?, seria possible compaginar el lliure accés i la distribució justa dels beneficis que la biodiversitat genera?, seria possible protegir els sistemes de coneixements comunitaris sobre aliments i agricultura de les demandes de governs i d'empreses privades? Seria possible lluitar de socarrel contra tota mena de contaminació de l'aire, de l'aigua i dels sòls per millorar la qualitat de vida de les persones?

Aquests són alguns dels reptes que la Conferència Mundial sobre Desenvolupament Sostenible, coneguda com Rio+10, va afrontar. Els governants dels països del planeta, una altra vegada, no varen pas estar a l'altura dels reptes als quals avui els humans hem de fer front. Pel que fa als nostres governants, ni el President de la Generalitat Catalunya, ni el *Presidente del Gobierno* de l'Estat Espanyol hi feren acte de presència. Tot una mala senyal pel nostre petit país.

De totes passades, estic convençut que la WSSD podria servir a casa nostra per donar un nou i més vigorós impuls a les polítiques de sostenibilitat que de forma tan tímida i tan contradictòria s'han iniciat a Catalunya a nivell local i nacional, amb els processos de

les Agendes 21. Però aquestes polítiques només quallaran si els governs locals i nacionals manifesten públicament el seu compromís amb la sostenibilitat, i exemplifiquen aquest compromís amb realitzacions concretes. A partir d'ací s'hauran guanyat la credibilitat per apel·lar a la seva ciutadania i demanar-li que segueixi el seu exemple. Però a més a més cal que les administracions públiques facilitin a la ciutadania el camí per anar fent via per la senda de la sostenibilitat.

La Cimera de Johannesburg també podria servir per començar a materialitzar, a casa nostra, d'una forma ben clara i respectuosa, partenariats entre les administracions, les empreses i les ONG de la societat civil. Però per fer d'això una realitat tangible cal que els governs i les empreses deixin de banda les seves autocràtiques formes de fer i comencin a fer confiança amb amplis sectors de la societat civil, sobretot aquells que vagin manifestant la seva disposició a implicar-se en el procés d'anar construint una societat sostenible.

En resum, anar aplegant els millors partners per fer camí plegats, i fer pinya tot consensuant objectius, fites i plaços. Amb tots aquests ingredients es podria arribar a reconduir l'actual pauta d'insostenibilitat en la qual estan ficats els municipis del país i el país mateix. Sense aquests ingredients, qualsevol política, per més que es disfressi de sostenible, no serà gaire més que una simple operació de relacions públiques. I a casa nostra hi comença a haver-hi força gent que n'està farta de les operacions de maquillatge, encara que vinguin avalades amb l'etiqueta 'sostenible'.

Josep Puig i Boix

Representant d'Alternativa Verda al 'Global People's Forum' a Johannesburg